

L E B U P H A

Studije za roman *Levovi iz Soluna* — Ivan Pregelj

1. Iz spatárjevega letopisa.

Hágios ho theós, hágios ischyrós, hágios athánatos, eléeson hemás! Sveti Bog, sveti Močni, sveti Neumrljivi, usmili se nas!

Protospatar cesarski in bogoljubni rob Gospoda svojega in Odrešenika Jezusa Kristusa Prokop Niketov iz Mileta. Z molitvijo močno, kakor jo je angel Gospodov oznanil od slova do slova otroku nedolžnemu, da bi nihče ni ne prideval in nič ne izpuščal, rotim sveto Trojstvo za pomoč in razsvetljenje, da bi vse tako zapisal, kakor se je v resnici zgodilo po božji volji in misli od prvega dne v ta moj čas in do sodbe, amín.

Vdneh mladosti moje, v desetem letu cesarja pravovernega Leva Sirijca iz Germanikeje, se je zgodilo, da je vzšlo znamenje na nebesih, velika in svetla zvezda z repom kakor snop in je svetila noči devet. In ko je zvezda ugasnila, je solnce otemnelo in svetilo medlo kakor mesec, da so rekli nevedni: snedeno je. Še drugačne strahote so se tedaj godile. Izpod zemlje je bilo čuti ječanje in pri belem dnevu so begali v cesarskem mestu besi po ulicah in trovali ljudi. Njih samih ni videl nihče, marveč samo kopita njihovih konj, ki so udarjali za bridko trpljenje in za smrt. Potem je stoknila zemlja po vsej Ahaji in morje je začelo vreti med otokoma Thero in Thesapijo; kipelo je, kakor voda v kotlu in žrlo suho zemljo, kakor maček svoj slepi zarod. Takrat je bilo in je Bog dopustil, da je vstalo novo gorje pravovernemu ljudstvu, zmeda in zbloda po hudiču Lebuphi, ki je oče vsake ničemurne misli in zle volje, Zapeljivec od kraja, Gobavec od začetka, Zlo iz dna in Zavist iz brezna do sodbe in Zadnjega, amín.

Vstali so namreč ljudje židovskega rodu v cesarstvu, bogovci taki zlodejski, ki so cesarju iz kurjih črev slavo in moč prerokovali, morilci duš in teles z urokom treh niti v vozlu, namreč bele, črne in rdeče, in so rekli: Mar ne vidiš, o cesar, da so prav tvoji pravoverni tisti, ki so božjo jezo in šibo priklicali? Podobe iz lesa in kamena, iz zlata in srebra molijo. Malikujejo, dasi je zapisano, da si ne delaj podob ne od tega, kar je zgoraj na nebu, ne od tega, kar je v vodi pod zemljó, zakaj On je Gospod, naš Bog, močen in goreč Bog, ki pokori hudobijo očetov nad sinovi do tretjega in četrtega rodu nad njimi, ki ga sovražijo.

Poslal je tedaj cesar Lev vladike svoje, Konstantina Nakolijca, Teodozija Efežana in Tomaža iz Klavdiopole k vladiki cesarskega mesta in patriarhu Germanu, rekoč: Ovrzi, bogoslovni bogoslovnim, če moreš, da ne malikujejo, ki časte podobe, in da niso kazni vredni v božjih očeh! Odgovoril je cesarju pravoverni rob Gospodnji vladika German: Žmotno učiš, o cesar! Mar ni zapisano o Mозesu, da je podobo bronaste kače povzdignil in da je živel, kdorkoli se je ozrl v bolečinah na njo? In ali mu ni bilo povelje, naj dvoje kerubov ulije iz zlata in naj stojita na koncih spravnega pokrova? Židovski pa in nauku Pavlovih vdani so vpili in klicali: Zapisano stoji, da Gospod govori: Podrl bom vaše višave in razbil podobe vaše. Padli boste pod razvaline svojih malikov...

In se je zgodilo tedaj, da se je zemlja potresla in se je v cesarskem mestu zidovje rušilo od Lesenih vrat vse okoli po suhem in ob obali do pristanišča cesarskega, po imenu Bukoleon. Razglasil je tedaj cesar proti vladiki svojemu in proti volji ljudstva pravovernega, naj nihče ne časti svetih podob in ne poljublja svetih moči. Vojaki pa, Pavlovi razločenci, takrat so vzeli zidarskega orodja in lestev in so šli pred vrata na dvoru, ki mu je Chalke — Bronasti ime. Sneli so podobo znad vrat, po imenu Antiphonetes, jo razbili in razmetali. Ljudstvo pravoverno je videlo, jokalo in rekalo: Gorje, gorje...

2. Lebupha.

Pridiga, kamor je vzel Fotij svojega novega znanca in prijatelja Konstantina Levovega iz Soluna, se je začela. Komaj je zagledal mladi Selonjan govornika, kako je slaboten, slok in strašno bolehav, ga je vse zbolelo. Ali mi je hotel zato na poti semkaj dopovedati učeni mi prijatelj Fotij, da je goreči mož smešen? Ker je tako šibak in se bo zdajci pred tolikim ljudstvom že s prvo besedo zasopel? Ne! Saj ne zasluži posmeha, pač pa pomilovanja, Bog mu pomози! Tedaj pa je pridigar spregovoril. Glas mu je pel zamolklo, a polno kakor bron. V Konstantinu se je veselo sprostito in si je dejal: Ne bo zamolknil, Bog bodi zahvaljen! Propovednik je govoril o peterih udih Kristusovega telesa na zemlji, o cerkvah v Rimu, Carjem gradu, Antijohiji, Jeruzalemu in Aleksandriji. Slovstveni Selonjan je z zadoščenjem spoznal neugnano moč, ki je živela v vsakem propovednikovem stavku. Kleše, pa tudi poje, je sodil. Zdajci je čutil, kakor da ga je nekdo sirovo udaril. Od strani

mu je spregovoril Fotij na uho: »Kakor sem pač povedal. Bogoslovje iz otroške šole. Že galebi ga znajo na pamet!« Konstantin je stresel z glavo in šepetnil proseče: »Pusti me, poslušam!« — — —

Propovednik ni učil več kot bogoslovec; do- slej je govoril razumu, zdaj je bajal srcu in ušesu. Kraljevi lev, je pripovedoval, da za- briše sled pred lovci. Mar ni takisto prikril Izveličar božanstva svojega pred hudičem? O živali lhnevmonu da vemo, kako se po- krije z ilom, ko gre v boj z drakonom. Po- doba je Gospoda Kristusa, ki je človeško telo nase vzela, da bi premagal peklo. Panter, žival pisana, kakor Jožefov plašč: ko se je nažrl, leže v duplji in spi tri dni. Pa se zbudi, zar- jove in se mu dišave prelijajo iz žrela, da privabijo vse živali. Tako tudi Gospod. Tri dni je ležal v grobu, vstal v potresu in so poslej nebesa in vse zemlje polne njegovega blagoslova in moči. Na križu Razpeti, komu je še podoben? Ptici Karadriju. Kogar ta ptica pogleda, živi, in kogar ne vidi, umre. Kakor ptica Pelikan je Gospod: zmija ji je mladiče umorila, pa je ptica svojo srčno stran odprla in jih s svojo krvjo obudila v živ- ljenje. Sveti križ: drevo Peridejksion, ki golobje gnezdiijo v njem in se ga vse kače boje...

Barbarski basnač! Ubija!« je zopet spregovoril Konstantinu Fotij od strani na uho in ga vsega zmedel. Pa ga je zdajci poklicala propoved- nikova beseda v novo pazljivost. »Lebupha, hudič tega mojega sveta in dne,« je klical gorečnik na pridiznici in klel; »ničemurna, napuhnjena učenost teh časov, Lebupha, vé- liki Hinavec, oče Laži... Ne križ ne sulica ne krona trnova, ne Kajafa ne Herod ne Pilat ne ubijajo. Ta je, ki mori od kraja do konca v tem mestu, v tem zlatu in bagru, v Sodomi zblojene misli in hudičeve volje. Anathema, anathema...«

* * *

In zdaj na poti domov v Magnavro, šolo v cesarskih blahernskih dvorih, mimo cerkve sv. apostolov, mimo stolikih trgov carigrajskih, ves čas po glavni ulici, ki so ji rekli Meze ali Srednja, je Fotij razkazoval Konstantinu svojo modrost, prožeč vedno zopet novih vprašanj in odgovarjaje nanje. Kako neki je umeti, ko uči evangelist, da otroci božji ne greše, in zopet drugod, da vidimo grešiti nje, ki so postali otroci božji po krstu z vodo in svetim Duhom: kako neki, da so po Davidu leta človekova kakor seno in je Salomonu človek nekaj velikega in vrednega: kako neki,

da je Bog zasadil paradiz, ki je vendar vedel, da bo Adama iz njega izgnal; kako neki, da je božje ime neizgovorljivo in stoji vendar smrtna kazen zanje, ki ga izgovore; kako neki je Kristus kršil postavo, ko se je v soboto doteknil gobavega, ki bi ga bil mogel s samo besedo ozdraviti: kako neki je moral umreti Abel pred očetom, ki je prvi grešil; zakaj je Mozes razbil tabli postave, zakaj Kristus do- pustil betlehemske detečji mor; ali ni ustvaril Bog, ko je bila luč, tudi teme; kako so smele streči preroku nečiste živali; zakaj ni prišel angel k Jožefu, preden je dvomil o ženi; ko- liko je Sibil, ali nima človek dvojne duše, kaj je značaj in oblika svetih podob...

Togo je poslušal Konstantin. Ves truden je že bil in mu ni bilo drugače ob zgovornosti učenega prijatelja, kakor pa da poslušaj praz- no brbljanje otroške igre in pesmi iz Soluna: pitta, sitta, lyku pu, pitta, sitta, lyku pu... **K**o pa je spregovoril Fotij zdajci o človeku, ki da ima dvojn o d u š o, ostrmel je, se pre- dramil brezmejno začudeno, pogledal plaho po prijatelju in vzkliknil trdo, oprezujoče, skoraj sovražno:

»Lebupha?«

Fotij je utihnil in se obrnil z licem vstran...

3. Konstantinovo videnje.

Mesečina, ki je bila zalila Konstantinu spalnico, ko je legel, se je krčila in zahajala. Šum pomladnega praznika brumalij v mestu se je unesel. Le daleč nekje od mesta v Smokvah pod Sladkimi vodami hoče zakipeti zamolklo v daljavi zadnje veselje, ki to noč pometa s starimi črepinjami skozi okna na ulico tudi golazen in zimsko nadlogo. Zdajci molči noč za trenutek, kakor ubita, in mesečina v pro- storu je kakor slop...

Hágios ischyrós,« se dramí Konstantin iz mot- nega dremca in čuti znova, huje kakor ko je legel, da so mu noge trudne, svinčene. Zdaj mu je tudi duša ubita in drob bolan, kakor da se je preobjedel. Po sili se mu spovrača, kar je videl in slušal za dne. Z občutjem tajnostne groze, pred nekako strašno praz- noto mora vstopati v hram največjega božjega svetišča na svetu, v svetove velike cerkve pri Sveti Modrosti. Tu so trojna vrata, težka, kakor da se bodo zdaj pa zdaj snela: jedro- vita bronovina z vdelanim lesom iz Noetove ladje. Tu so nedošteti stebri, porfir in mra- mor, zelen, bel, pisan, progast in črn. Barve na tlaku valovijo ubrano in se lijo v štiri strani: podoba potokov božjih v Paradizu, ki so Fizon, Gibon, Tigris in Evfrat. Visoko na

steni živijo nadangeli Mihael, Gabrijel, Rafael in Uriel. Za sodni dan bodo vstali iz stene in slike in se dvignili Sodniku na oblakih naproti...

Hágios athánatos!« Konstantin ne mara videti nič več in strmi široko v mesečino, ki zahaja in stoji v pramenu kot slop. Pa mu zdaj posili govori, ponavlja in razkazuje, kakor je za dne ubijalo. O križu in križih, ki so suho zlato in umerjeni po velikosti lesa z Golgate, o zlatih svečnikih, o svetilnikih, ki so v višini pod kupolo podoba ozvezdij nebeških, o kamenju in slopovju iz paganskih svetišč v Heliopoli, Efezu, Atenah, na Delu in Cिकिकu... »Štej okna pod kupolo,« mu prigovarja, kakor za dne, spremljevalec, ki so mu ga dali. Konstantin šteje znova, došteje. »Štiriindvajset. Prav. Zahvali Boga, Kdor se ušteje, ne učka tega števila let.« Ta spremljevalec njegov, ta Fotij, trpi Konstantin. Kaj je z njim in njegovim Bogom? Pokazal mi je steber, ki ozdravlja mrzlične. Da se poti, kakor še mnogokaj drugega kamenja v mestu. In mrzlo okno! Kako dober je Bog! Lenin cerkrovnikom skrbi za čudež; hodijo se siti v okno hladit... Hágios ho theós! Kaj je s tem Fotijem in njegovim Bogom?

Ves bolan in bloden, po poli bede, po poli v dremcu sliši Konstantin vreščati žerjave v višinah. Za trenutje se mu hoče sprostiti v duši: žerjavje vpitje mu je drago od doma, iz Soluna. Pa ima takoj in togo pred očmi le mrki trak blede mesečine na steni, kakor steber... Zdajci pa mu je, da ni ne tu ne tam. Nekje v

silnem praznem stoji, v sredi, kjer iz enega vre tlakovani tok četverih vodá: Fizon, Gibon, Tigris in Evfrat. Global nad njim se budi in govori zamolklo z glasom duhovnega, ki je oznanjal ptico Pelikana, da je svojo srčno stran odprla in od mrtvih obudila svoj ubiti zarod...

»Usmiljenja hočem, ne svečenja!«

»Hágios hó theós, hágios, ischyρός, hágios athánatos, eléeson hemás!«

Konstantin strmi in ne more verjeti, da vidi. Zdajci se je vsejala luč z visokega skozi vseh štiriindvajset oken pod kupolo na mah in se zlila kakor v voz in slop. In iz slopa je zrastle telo, človek, moški in lep, ves v beli hlamidi, ki ga ogrinja in zalija v gubah. tesno pri nogah in vse obilneje navzgor v život. Pa je človek strašna podoba neskončne bolečine: s čelom, ki so vanj užgali sramotilen napis, z očmi, ki so gnojne in blodno prazne očesnice, z rokami okrnjenimi, kakor s kleščami odščipljenimi v zapestju, s praznimi usti. Jezik so iztrgali iz njih...

»Usmiljenja, ne svečenja!«

Konstantin se ruši od groze in sočutja na obraz. Še zadnje rano je spoznal: ostudno, za silo skrito pod obleko, rano oskrunjenega, med drgetajočimi ledji ubitega moštva...

Konstantin ljubi in sovraži, kolne in moli: »Kriste,« kliče. »hágios graptós, sveti zaznamenovani! Tako Te ni preganjal Kajafa, tako Te ni gonil Herod, tako Te ni križal Pilat. Tako Te je ubil Carigrad — Sodoma po Lebuphi, hudiču prekletem od kraja, do kraja prekleta, amín!«

Ž E N I

Bilá pomlad je ... Kamor sem pogledal:
sam cvet, sam smeh
in sleherna beseda pesem,
ki bral sem v tvojih jo očeh.

Pomlad je šla, zdaj sredi sva poletja,
ko v svetle dni žge solčni žar
in vse, kar sanjala sva, je resnica
presladka, je življenja najinega čar.

Pet cvetov živih nama je vzdehtelo,
pet smehov jasnih polni dom,
pet pesmi ubranih nama veže srci
s skrivnostnim, neugasljivim plámenom.

Ožena — mati, hvalnico ti pojem,
ki jo molčim in jo živim iz dneva v dan
vesel in srečno žalosten, ko vidim:
v ljubezni si nam žrtvujoč se pelikan.

Joža Loprenčič